

SOY - KÖKƏ SÖYKƏNƏN POEZİYA

(Gülnarə İsrəfil yaradıcılığına bir baxış)

Rus ədəbi tənqidçisi V.Q.Belinski yazırdı ki, poeziya təkcə kitablarda deyil, o, həyatın öz nəfəsindədir. Düzdür, həyatın nəfəsi bəzən ilıq, bəzən də buz kimi soyuq olur. Poeziya həyatın nəfəsiylə nəfəs-nəfəsə dayananların fərqli və fərdi düşüncələridir, ömrün hər anını ifadə etmək bacarığıdır, özünəməxsus baxışdır, eşitdiklərinə, gördüklərinə, duyduqlarına yanaşma tərzidir. Ona görə də hissləri, emosiyaları, eyni təbiət mənzərəsini təsvir edən şairlərin sözünün, fikirlərinin eyniliyi mümkün deyil. Çünki "poeziya hər bir istedadın daxili alovudur" (F.M.Dostoyevski). Bu alov hamının qəlbində eyni hərarətdə ola bilmir, hamının daxilini eyni işıqlandırmır, isitmir. Ancaq soyuq nəfəsi mülayimləşdirmək, həyat vermək qüdrətindədir.

Poeziya onu yaradanın sözü bacardığı qədər cilalaması, oxşaması, əzizləməsidir, sözün könlünü alıb özünüküləşdirməsidir. Kimin sözə yanaşması uğurludursa, o, sözü, söz də onu yaşadacaq.

Gülnarə İsrəfil də sözü oxşayır, cilalamağa çalışır. Söz də onu doğması kimi ağuşuna alır. Çünki o, hamımız kimi həyatın isti və soyuq nəfəsi ilə üz-üzə, göz-gözədir, həyatın acısını, şirinliyini dadır.

Bütün digər mənəvi dəyərlər kimi poeziya da millilikdən uzaq olmamalıdır. Müəllifin uğurunun mayasında milli ruh, milli düşüncə, soy-kökə bağlılıq dayanır. Bunu Gülnarə xanımın şeirlərində də aydın görürük. O, Gədəbəydə doğulub. Dağın, dərənin, gülün, çiçəyin, yamacın, çəmənin ətri misralarında hiss olunur. Onun söz "akvarel"i Gədəbəyin təbiəti kimi al-əlvandır.

Şair xanımın (mən şairə sözündən istifadə etmirəm, dəfələrlə yazmışam ki, söz adamının cinsi olmur) təbiətə, kənd mənzərələrini, adət və ənənələrimizi özündə əks etdirən şeirləri yaddaqalan etnoqrafik etüdlərdir. Bu etüdlər milli ruhun müxtəlif çalarlarındadır. Milli ruh yaşayırsa, yaşadır.

"Kəndimiz" şeirində qədim-qayım Türk ellərinin adət-ənənələrindən tutmuş, uşaqlıq çağımızın oyunları, yaylağa köç zamanı çadır həyatı, "coma, çardağ yeri, işıqlı hisli-paslı çıra, elçi daşı üstə təsbeh çəkənlər" bizi azı 30-40 il əvvələ aparır. Kövrək duyğuların axınına düşürük:

*Yastanada top oynamır cavanlar,
Dığrılanıb məhləmizə, qol ola...*

*...İşıqlıydı hisli-paslı çıramız,
Beşdaşında ov itimiz varıydı...*

*Hardadı uşaqlığım, yeddidişə oynayaq,
Üst-başımız tozlana, yıxılarda əzilək.
Yenə atılıb düşək kəndirbazda tək ayaq,
Məktəbin həyatında "bənövşə"yə düzülək.*

Təbiət bizdən onun başına açdığımız oyunlara görə intiqam alanda artıq gec olacaq xəbərdarlığını 200-300 ildir ki, müdriklər bizə xatırladır. Hələlik nəticə çıxarmaq istəmirik, başımız sərvət toplamağa qarışmış, tamahımıza qalib gələ bilmirik. Bunu Gülnarə xanım da bir daha xatırladır:

*Karxanaya döndəriblər Xalxalı,
Yastı daşı Kamaz-Kamaz daşınır.
Sınəsini ovuq-dəlik edəndən,
Göyçəmənin ağırları qaşınır.*

Görəsən, niyə beləyik, niyə mərhəmətimiz korşalıb? Bəlkə 40-50 il qabaq daha insaniydik? Bəlkə xislətimiz dəyişib, tamah, maddi qazanc bizi azğınladırb? Bəlkə o vaxt nankor sivilizasiya insanları bu qədər korlamamışdı?

Gülnarə İsrəfilin şeirlərində vaxta, məkana sığ-

mamazlıq "sindrom"u da nəzərəcarpandır. O, "saat tilsimi" qarşısında aciz qalmır. Özü özünə verdiyi "niyə ölüm gizlənir bir şəbehin içində?" dilemmasını açmaq istədikdə daha dürlü məqamlara toxunur: "bir əcəm qızının yuxuda göyün yeddi qatını belinə düyləyib ulduzları cehizlik, ayı başlıq gətirməsi" də poetik ovqat kimi uğurludur.

Gülənə xanımın digər həmkarlarından fərqli bir "lirik obrazı" var - "göy ümidlər". Bu ümidlər ulu Göytürkün həyat yolunda bir ilahi işıqdır, qələbə, uğur mənbəyidir:

*Sevgim qaynar bulağı məcrasından çıxarır,
Göyərdir göy üzündə rəngi göy ümidləri...*

*Başıma bir daş düşür,
Başım daşla qarışır.
Ovcumda göy ümidlər,
Yaşa dolur, qırışır.*

Gülənə xanım "bir az kirik, bir az lirik səs tonuyla yad tozanaqlara" meydan oxuyur. Çünki yad tozanaqların qoynundakı "ömür yamaqdı". O, elə bir ömür yaşamaq amacındadır ki, hər anı dan yeri, işıqlı sabah olsun. Bir şeirində dedi ki, o, "Günəş ömrü yaşayır".

Gülənə İsrəfilin özünü təqdim etdiyi əsrlərin o tayından xəbər verir. Ulu Türkün qeyrəti, namusu, hünəri və torpaq sevgisi ilə Vətənə çevrilən ucsuz-bucaqsız ərazilərin ayrı-ayrı hissələrinin birliliyindən doğrulub mayası şair xanımın. Vətən "Dərbənddə analarımızın bayatılarıdır, Qarabağda ağrıyan vücudumuzdur", Kerkükdə baldan şirin xoyratlarımızdır:

*Məni soruşsan, yaralı canam,
İrəvanam,
Paramparça Azərbaycanam!
Bir tərəfdən Təbriz,
bir tərəfdən Borçalı
hərəsindən bir tikəyəm,
yekəyəm,
Əfəndim!*

Sevginin ilahiliyini tərənnüm etməyən şair tanıyıram. Ancaq bu şeirlər həmişə uğurlu alınır. Çeynənmiş sözlərlə izhar olunan sevginin ömrü heç bir il yaşayan saralmış yarpaq ömrü qədər də deyil. Sevgi kimi ali hissləri ucuzlaşdırmaq, ən azı insanın duyğusunun qıtlığıdır. Gülənə xanımın sevgi şeirlərinin lirik qəhrəmanının özü də, sözü də bütövdür. O, sevgiyə bələnib, sevgisini "var-dövlətə dəyişib, ülviliyi kirləndirənlərə" üsyan edir. "Günəş ömrü yaşayır", çiçək kimi zərif, dağlar kimi vüqarlı qızın "saçları kəklikotu ətirlidir":

*Mənə elə gəlir ki,
həyatda hər şey bir-birinə oxşayır,
hətta eynidir.*

*Mən isə fərdiliyi və azadlığı
təpədən dırnağa sevirəm.*

Sənə qədər

*ulduzların tək-tək parlaqlığı
elə də çox gözlərimə düşməyib.*

Sənin üçün darıxıram...

Darıxmaq içdən sıxılmaqdır...

Əksinə, içə sıxılmaqdır.

Sənə qədər pəncərəm yox idi

külək ara-sıra taybatay açıb

ruhumu qolları arasına sıxsın!

Sənə görə tam deyildim,

səninlə tamlaşmışam...

Şair qəlbi qayğısız körpə uşaq qəlbi kimi kövrək və həssas olur. Gülənə xanımın da öz dünyası var. O, bəzən şıltaqlıqla onun yanına toxunan küləkdən də küsür, "gözümün yaşını sört öpüb külək" deyər nazlana-nazlana, ərkəyənci.

Gülənə xanım təbiətin "dil"ini bir baxışdan anlayır. Ona görə də misraları tutumludu, poetik lövhələri cəlbedicidi. Sübh çağı dünyanın ağarmasını, gecənin sinəsini yarib gələn sabahın bəşəriyyəti qucmasını qəlbimizi rıqqətə gətirən misralara köçürür:

*Günəş göy üzündə sarı yarpağa
Bürünüb, payızın ətrini verir.*

*Payıza elə bil sapand atmışam,
Qorxudan, hürküdən bənizi solmuş.*

*Gecənin canına ulduzlar ləkə,
Dünyanın dışında gündüz gövsənir...*

Şeirlərində dil açdığı elin dialektlərini işlətməklə ana dilimizə yeni naxış vurur: "bəzən bizi yağış büküm edərdi".

Dağlar qızı olasan, qoşma, gəraylı yazmayasan. Gülənə xanımın klassik üslubda yazdığı şeirlərində bu günün ab-havası duyulur:

*Bəxt-yıgvalın kəm ömrüyəm,
Ölümlükdə heç ölməyən,
Yeddi qatda gömülməyən,
Nə sirsizəm, nə sirçiyəm.*

"Həyat təkrardı, təkrarlarsa həyatdı, dostum" söyləyən şair xanımın şeirlərində nə yaxşı ki, təkrar, yerinə düşməyən, tərəvətini itirən fikir və ifadələr yoxdur. Əsl poeziya təkrar yox, təkrarsızdır.

Bəşəriyyətə, müqəddəs hissə və duyğulara xidmət edən bütün sənətlər kimi söz sənətinin də ən ümdə vəzifəsi həqiqətə söykəyib insanların zövqünü oxşamaqdır. Gülənə xanım da söz sənətinə xəyanət etmir, həqiqəti yazır, olduğu kimi...

VAQİF OSMANOV

*Ədəbi tənqidçi, "Ədəbi ovqat" jurnalının baş
redaktoru
08.11.2021*